

ПРОБЛЕМА БРАКОНЬЄРСТВА В УКРАЇНІ. ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ НА ОСНОВІ ПРАКТИКИ ІНШИХ КРАЇН

Пронька Валерія Сергіївна

студентка 3 групи, 4 курсу, Міжнародно-правового факультету
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Черкашина Марина Костянтинівна

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри екологічного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Сьогоденна ситуація в Україні у сфері використання тваринного світу характеризується прогресуючим процесом криміналізації, що особливо яскраво проявляється у незаконному полюванні та рибному промислі. Такі високі темпи незаконного хижацького добування об'єктів фауни ведуть до катастрофічних наслідків для довкілля і суспільства в цілому. Особливо небезпечною є ситуація, яка помітно впливає на природу є шкідливий вплив браконьєрів на неї, котрі використовують різні технічні засоби для добування тварин (вибухові речовини, отруйні принади, електричні засоби). Як соціальне зло воно тісно пов'язане з іншими напрямками цинічного споживчого поводження з дикою природою: контрабандою рідкісними тваринами і рослинами, незаконною торгівлею живим товаром, а також корупцією, бандитизмом, крадіжкою, організованою злочинністю. Так, наприклад, у Росії по офіційній судовій статистиці більше ніж 44% випадків мисливського браконьєрства з 1991 по 1997 рр. здійснено групою осіб. Висока вартість ліцензій на полювання, а також їх обмежена кількість на певні види тварин також є спонукаючими факторами до здійснення протизаконної діяльності.

Браконьєрська діяльність зараз карається законами більшості країн світу. В Україні це Закони: «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про захист тварин від жорстокого поводження». Також діють і правила мисливства, рибальства та інші законодавчі й нормативні акти. Значною мірою з браконьєрством бореться міжнародна організація «Greenpeace», українські організації «Національний екологічний центр України», еко клуб «Зелена Хвиля», «Київський еколого-культурний центр», «Громада Рибалок України» та ін [5]. Діюче законодавство України не містить чіткого визначення поняття «браконьєрство», але так чи інакше воно активно використовується у суспільстві та кожен з нас розуміє, що під цим словом ми розуміємо незаконне добування природних ресурсів, зокрема це стосується не тільки незаконного полювання і риболовлі, а й незаконної рубки лісу, збору рослин з Червоної книги, видобутку піску, гравію тощо. Однак, хоча й в законодавстві України такого визначення немає, але звернувшись до ст. 20 Закону України від 22.02.2000 р «Про мисливське господарство і полювання» маємо ряд ознак, які визначають полювання незаконним. Так, це полювання без належного дозволу, в заборонених для цього місцях, у заборонений час, з використанням заборонених законом знарядь та забороненими способами (наприклад, із застосуванням отруйних принад, електричного обладнання, вибухових речовин тощо), також у випадку транспортування або перенесення добутих тварин чи їх частин без відмітки у спеціальному журналі тощо [4]. Щойно були зазначені випадки, які мають невичерпний характер, і якщо при полюванні буде виявлено хоча б 1 з таких ознак, то таку діяльність можна віднести до поняття браконьєрства.

Нажаль, це стосується не тільки України, а й інших країн, оскільки проаналізувавши законодавство, наприклад, Польщі або Угорщини поняття «браконьєрство» знайти неможливо. Зокрема, за специфікою розрізняють види браконьєрства такі як, наприклад, браконьєрство відносно мисливських ресурсів, яке розуміється як незаконне знищення тварин і птахів, включаючи тих, що занесені до Червоної книги України; рибне браконьєрство – незаконний вилов риби забороненими методами та засобами; квіткове браконьєрство – збір та торгівля червонокнижними ранньоквітнучими квітами – пролісками, сон-травою, шафранами тощо [2].

На сьогодні незаконне полювання та незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом набули масового характеру, організованості та кримінального професіоналізму, завдаючи суспільству та державі значної економічної та екологічної шкоди. Наслідками масштабного браконьєрства в Україні є різке зниження кількості диких тварин та запасів риби.

Наведене свідчить про наявні недоліки державної екологічної політики та деформацію суспільної свідомості внаслідок нерозвинутості екологічної ідеології – браконьєрство не отримує належного суспільного осуду та адекватної реакції держави. З боку правоохоронних органів спостерігається недооцінка суспільної небезпеки браконьєрських посягань і явно недостатня активність у протидії браконьєрству [5].

В останні роки різко зросла не тільки масовість браконьєрів, але й їхня технічна озброєність. Вони застосовують прилади нічного бачення, супутниковий зв'язок, комп'ютери, морські прилади навігації, електронні манки, ехолоти, електровудки, скорострільні карабіни, автомати, вертольоти, дельтаплани, швидкохідні катери та всюдиходи. Щорічно в Україні незаконно вбивають до 400 тис. тварин, чим завдається шкода державі в 50 млн грн.

Такі випадки не поодинокі, зокрема, на Хмельниччині любитель дичини незаконно вполював «червонокнижну» козулю. За полювання без дозволу та в заборонений період отримав штраф у 1020 грн та покритв майнову шкоду державі у 32 тис. грн.

У Сполучених Штатах пішли далі: Девіда Беррі засудили до року тюрми за незаконне вбивство сотень оленів. Протягом усього строку він повинен щонайменше раз на місяць переглядати мультфільм «Бембі», адже чоловік вбив майже сотню оленів. Цей випадок браконьєрства називають одним із найбільших в історії штату Міссурі. Поліція також затримала трьох родичів і одного приятеля Девіда Беррі. Вони заплатили 51 тис. доларів у вигляді штрафів і судових витрат [6].

Наразі неможливо не погодитися, що захищати доводиться не тільки тварин, птахів та риб, але й дерева. Особливо активні браконьєри напередодні Нового року, коли хочуть красиву ялинку та ще й задарма. Для цього вони намагаються непомітно вивезти її з лісу.

Для того, щоб запобігти браконьєрству потрібно створити єдину державну природоохоронну інспекцію, підсилити правоохоронні відомства, прописати чітку та сувору відповідальність за порушення природоохоронного законодавства та посилити контроль за додержанням законодавства в цій сфері. Так, наприклад, практика діяльності поліцейських структур США показує, що для того, щоб кваліфіковано виявити та розслідувати екологічні правопорушення, необхідні лише спеціально підготовлені кадри, при цьому не обтяжені завданнями попередження та боротьби з усіма іншими видами правопорушень. Якщо спиратися на практику діяльності у цій сфері таких країн як Польща, Угорщина, то Україна тільки починає свій розвиток по боротьбі із браконьєрством, адже перш за все повинна бути

сформована культура самого мисливства. Цей процес повинен починатися і розвиватися з моменту отримання посвідчення мисливця. Як показує практика багатьох країн, в число яких входять вищеназвані Польща та Угорщина, це є дуже доречним, оскільки майбутній мисливець повинен пройти спеціальні курси, відпрацювати волонтером у мисливському колективі та отримати схвалення колег на загальних зборах мисливців. Так, згідно з ч. 2 ст. 21 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», не допускається користування мисливськими тваринами та ведення мисливського господарства без оформлення відповідних документів у встановленому цим Законом порядку. В цей же час, Закон не містить переліку таких документів. Щодо Республіки Польща, то її законодавством (зокрема, *Prawo łowieckim*) передбачено дещо більше статей, які регулюють порядок виділення та надання в користування мисливських угідь. Зрозуміло, що частково певні відмінності обґрунтовуються різницею в адміністративно-територіальному устрої України та Республіки Польща. Водночас, це не має бути підставою відмовлятися у запозиченні позитивних положень законодавства Республіки Польща в регулюванні правового режиму мисливських угідь [3]. Зокрема, під час полювання мисливець не тільки повинен мати при собі всі документи, які підтверджують його право на зайняття такою діяльністю, а й обов'язково відмітитись у спеціальному журналі куди саме він йде полювати, на кого, а по закінченню – також відмітитись про закінчення полювання та його результати. Таким чином, такий розпорядок надає не тільки іншим мисливцям, а й іншим органам, інспекціям можливість контролювати і вчасно попереджувати будь-які порушення. Також, ефективним кроком у законній діяльності мисливців буде вдосконалення роботи егерської служби та мисливознавців. Так, перш за все, низька чисельність цієї служби звичайно впливає на ефективність ведення мисливського господарства, стан популяції диких тварин а тварин, занесених до Червоної книги. По-друге, той стан обізнаності, у якому зараз знаходяться егері залишає бажати кращого, адже по статистиці, 75 % усіх наших егерів не знають найпростішого і в той же час найголовнішого – прав егерської служби господарств і прав працівників, які уповноважені на здійснення контролю у галузі мисливського господарства та полювання, а 90% не знають, як правильно заповнити протокол, особливо у частині «у чому полягає правопорушення». Важливим додатком також до зазначеного є забезпечення відповідних осіб, котрі здійснюють контроль за законністю у сфері мисливства, рибальства тощо необхідним обмундируванням, озброєнням, транспортними засобами. Якщо ж знову порівняти Польщу та Україну, то у Польщі Державній мисливській охороні надається усе необхідне безкоштовно, для того щоб це було, напевне, деяким заохоченням для відповідального несення служби. Неможливо не вказати, що рівень злочинності у будь-якій сфері щонайменше ні 45% залежить від відповідальності, яка, можливо, на думку злочинця його чекає. Так, адже покарання за браконьєрство у Польщі набагато суворіше, ніж в Україні. За дрібне порушення передбачено покарання у вигляді значного штрафу, а от за самовільне розпоряджання здобиччю – браконьєра позбавляють волі до одного року [3]. Більш того, якщо порушник наслідиться вийти на полювання у заборонений період, а то й з використанням отрути, капканів чи з руйнуванням нір, він може бути позбавлений волі на строк до 5 років. Але й існують спільні моменти у законодавствах обох країн щодо регулювання правового режиму мисливських угідь, а саме переважне право попередніх користувачів на продовження користування ними, мінімальна площа угідь (не менше 3 га) тощо.

Досить часто суди поблажливо ставляться до браконьєрів, не тільки накладаючи на них мінімальні штрафи, але й повертаючи браконьєрські сітки і

навіть електровудки. Варто створити систему невідворотності покарання за браконьєрство та призначити винагороди за інформацію про факти браконьєрства.

Таким чином, аналізуючи вищезазначене, необхідно розробити та запровадити ефективні заходи протидії браконьєрству, враховуючи практику зарубіжних країн, оскільки це є необхідними умовами екологічної політики держави, а відтак потребують належного наукового та методичного забезпечення. Боротьба з браконьєрами ускладнюється тим, що в Україні браконьєрство ніяким чином не вивчається, а через це не розробляються заходи по боротьбі з ним. І слід почати, перш за все, зі створення окремого нормативно-правового акту із законодавчим визначенням поняття «браконьєрство» та визначенням усіх його характерних ознак, а також відповідальністю, у разі зайняття такою діяльністю. Як вже зазначалося раніше стосовно відповідальності, то найкращим вирішенням даної проблеми буде введенні більш жорстких заходів, як наприклад у Польщі. Зокрема доцільним буде створення окремої воєнізованої служби для боротьби з браконьєрством з наданням їй широких повноважень, які притаманні спеціальним підрозділам органів внутрішніх справ, на основі досвіду Польщі, Угорщини, США тощо або об'єднати всі відомчі інспекції – рибну, мисливську, лісову, екологічну – в одну природоохоронну інспекцію і, більш того, прирівняти такі органи до правоохоронних органів. Дієвим кроком буде введення виплат грошових винагород за інформацію про факти браконьєрства [8]. Так, оскільки існують непоодинокі випадки, коли через дружні або родинні стосунки люди не викривають правопорушників. Адже проблема стосується необізнаності та невмінні контролювати цю сферу як державою так і суспільством в цілому, оскільки якщо суспільство виправдовує браконьєрів, байдужо ставиться до свого майбутнього, не розуміючи, що дикі тварини і рослини мають також право на життя та існування, і їх необхідно захищати так само як і права людини.

Список використаних джерел:

1. Акимущин, И. (2009) Нужно меньше охотников - больше сторожей в заповедниках. Гуманитарный экологический журнал, (1), 9-10.
2. Борейко В.Е., 2008, Этика и практика охраны биоразнообразия, К., КЭКЦ, 360 стр.
3. Бурмас В. (2011) Мисливство Польщі. Лісовий і мисливський журнал, (1), 26-28.
4. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 22.02.2000 №1478 – III. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>
5. Турлова, Ю. А. (2008) Браконьєрство як загроза тваринному світу України. Науковий вісник Ужгородського національного університету, (11), 356–358.
6. Турлова, Ю. А. (2009) Стан і тенденції злочинного браконьєрства в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету, (12), 407–409.
7. Улютіна, О. А. (2014) Аналіз міжнародного досвіду діяльності суб'єктів, уповноважених здійснювати охорону довкілля. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. (197), ч. 3.
8. Хоецький, П.Б., Похалюк, О.М. (2014) Мисливське господарство країн Європи. Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць (24.8), 42-52.